

## OPERATIVNI CENTRI U KOMANDNIM STRUKTURAMA KoV-a

Operativni centri, kao neophodni elementi sistema komandovanja, razvili su se i potpuno afirmisali u ratnom vazduhoplovstvu, raketnim jedinicama, protivvazdušnoj odbrani i ratnoj mornarici u tehnički razvijenim oružanim snagama u svetu. U ovim vidovima oružanih snaga operativni centri su nosioci sistema i podsistema otkrivanja i praćenja snaga i sredstava protivnika, odnosno pripreme i upotrebe vlastitih snaga i sredstava. Brzine, dometi i mogućnosti dejstava ovih vidova, zasnovani na ogromnom i naglom razvitku tehnike — posebno elektronike, ne mogu se kontrolisati, efikasno usmeravati i upotrebljavati bez odgovarajućih informaciono-komandnih tehničkih sistema, kojima su osnovni rukovodeći punktovi — operativni centri različitih namena i zadataka.

U komandnim strukturama kopnene vojske oružanih snaga nekih zemalja operativni centri su još relativno nov elemenat, zbog čega su šira saznanja o njima i iskustva ograničena, a i njihov potpuniji organizacioni i tehnički razvoj, pa i afirmacija su tek u početnoj fazi. Uz to, postoje i različita shvatanja u pogledu namene, uloge, zadataka, organizacije, načina rada i tehničkog opremanja ovih operativnih centara u ratu i miru i na različitim komandnim nivoima.

U nekim armijama operativni centri nisu prihvaćeni u komandnim strukturama KoV-a ili se razmatraju i uvode pod drugačijim nazivima. Neki vojni rukovodioci neprihvataju ili ne shvataju operativne centre zato što organizaciju rada komandi i komandovanje u celini tretiraju isključivo na klasičan način. Zbog toga su aktuelne rasprave o njihovoj ulozi i zadacima, načinu organizovanja i rada.

Do sada je u stranoj vojnoj publicistici, pa i u našim časopisima, dosta pisano o operativnim centrima, pri čemu su kao osnova za rasprave najčešće uzimani centri u RV, RJ, PVO ili RM, s tim što se obično raspravljalo o centrima u globalu. Manje se raspravljalo o

ulozi, zadacima, organizaciji i tehnologiji rada operativnih centara u komandnim strukturama KoV-a, tako da interes za ove centre nije zadovoljen, a tu ima različitih tumačenja, pa i različitog usmeravanja rešenja u praksi rada komandi. *Stoga u ovom članku razmatram, i to posebno ističem, isključivo primenu operativnih centara u KoV.*

Smatram da je najvažnije razjasniti potrebu i definiciju operativnih centara KoV-a, jer oko toga upravo ima različitih stavova i tumačenja. Naglašavam — u KoV-u, jer je manje sličnih dilema oko operativnih centara u RV, RJ, PVO i RM; tamo su takve rasprave već prevaziđene, a pojmovi su više raščišćeni.

Kod definisanja operativnih centara u KoV-u ima nekoliko osnovnih pitanja, koja ću navesti upravo onako kako ih postavljaju oni koji ne shvataju ili ne prihvataju operativne centre u KoV, pokušavajući da pružim, u najkraćem, odgovore na njih.

*Da li su operativni centri u KoV-u uopšte potrebni s obzirom na to da tu nema radarskog otkrivanja protivničkih snaga (ciljeva), kompjuterske obrade tih podataka i automatskog ili poluautomatskog reagovanja na dejstva protivnika?*

Potrebno je najpre naglasiti da narasle ratne i mirnodopske potrebe zahtevaju modernizovanje sistema komandovanja i u KoV. U ratnim uslovima kakvi se očekuju komande organizovane i opremljene na klasičan način teško da će moći uspešno da prate situaciju i efikasno da upotrebljavaju snage i sredstva. Poznato je do kojih je razmera narasla složenost i brzina dejstava, neočekivana izmena situacija i količina informacija neophodnih za komandovanje — uz znatno skraćeno vreme za njihovu obradu.

Operativni centri u KoV-u neophodni su prvenstveno u stratezijsko-operativnim komandama. Ove komande usmeravaju brojno veoma jake, raznovrsne i složene snage, kontrolišu široka poprišta dejstava, široka područja operacija, stratezijsko-operativne pravce i ogromne teritorije, pa im je potrebna velika količina veoma raznovrsnih informacija u stalnom protoku i obradi. Ove komande su po svojoj strukturi veoma razvijene i »razuđene« na velik broj neophodnih stručnih organa i ustanova koje se u ratu razmeštaju na širokom prostoru, a moraju se obuhvatiti sistemom unutrašnjeg (horizontalnog) informisanja kako bi bile u toku situacije — u meri koja im je neophodna da mogu izvršavati svoju ulogu i funkciju. Slična je situacija i kod operativno-taktičkih komandi, samo u manjem opsegu.

Zbog toga operativni centri u višim (stratezijsko-operativnim) komandama moraju biti razvijeniji i brojniji u pogledu sastava i sredstava opreme, a u nižim (operativno-taktičkim) komandama —



malobrojniji i mogu da predstavljaju samo organizaciono i tehničko jezgro za timski rad dela sastava komande.

U nižim (taktičkim) komandama operativni centri nisu neophodni za uspešno komandovanje. Na ovom nivou komandovanja štab je malobrojan, komandant i ostale starešine lično poznaju svoje jedinice i sredstva, njihovo stanje i mogućnosti, a za praćenje događaja, komandovanje i kontrolu dejstava, teritorije i ostalih činilaca situacije nije potrebna obrada veće količine informacija, tako da nema potrebe za operativnim centrom kao posebnim elementom komandnog mesta. Ove komande će se u celini organizovati za svoj rad kao operativni centri, jer će ih sam posao i zadaci koje moraju da izvršavaju normalno navesti na to.

Gde i kakve operativne centre postaviti u organizacijskoj strukturi i formaciji komandi — stvar je konkretnih rešenja, koja mogu biti različita. Sigurno je da će komande strategijsko-operativnih grupacija normalno imati operativne centre kao elemente svog komandnog mesta; oni mogu biti istovremeno i formacijski organi komande. Kod operativno-taktičkih komandi operativni centri mogu biti samo formacijsko, organizaciono i tehničko jezgro za timski rad dela sastava komande — radi praćenja i obezbeđenja komandovanja tekućih dejstava, ili, pak, samo elemenat komandnog mesta koji se organizuje isključivo od dela sastava komande.

Prema tome, operativni centri su u KoV-u potrebni, ali su drugačiji nego u RV, PVO, RJ i RM. U kopненоj vojsci operativni centri imaju sličnu osnovnu namenu kao i oni u pomenutim vidovima OS, mada veoma različite tehničke i druge uslove, drugačije zadatke, organizaciju i tehnologiju. Oni se ne mogu u tome izjednačavati, niti mogu u potpunosti da slede razvitak operativnih centara RV, RJ, PVO i RM. Funkcija operativnih centara u komandama KoV-a treba da se razvija kao njihova unutrašnja potreba, u okviru njihove problematike komandovanja.

*Da li su operativni centri formacijski organi ili su samo proizvod metoda organizovanja komande za rad u ratnim uslovima, ili, pak, elemenat komandnog mesta i šta im je osnovna namena?*

Kao odgovor na ovo pitanje moramo najpre pokušati da damo, na osnovu različitih iskustava, definiciju operativnog centra. Kao što su sve definicije nepotpune i uslovne, i ova će biti takva, ali verovatno dovoljna da pokaže suštinu mesta i uloge operativnog centra:

Operativni centar je elemenat komandnog mesta za neprekidno upoznavanje i praćenje tekuće situacije na bojištu i trenutnog stanja i problema jedinica, za obezbeđenje upravljanja i koordinacije pri-

preme i toka borbenih dejstava, odnosno operativno-taktičkih radnji organskih, pridatih i sadejstvjujućih jedinica i delova.

Operativni centar je, pre svega, forma organizovanja komande za rad. On može imati i svoj stalan formacijski sastav (delimično) i varijabilni deo, sastavljen od predstavnika pojedinih organa komande (operativnog, obaveštajnog, vidova, rodova, nekih službi i drugih), koji se odlukom komandanta ili načelnika štaba prema potrebi i permanentno uključuju u njegov rad. U nižim (taktičko-operativnim) komandama operativni centar može da bude isključivo forma timskog rada organa komande na praćenju i komandovanju borbenim dejstvima i tada je sastavljen samo od predstavnika tih organa.

Prostorom koji zauzima, svojim vezama i drugim uređajima, dokumentacijom, a pre svega svojom funkcijom, operativni centar u odgovarajućim komandama je deo komandnog mesta, i to stalan i važan deo. Tu, na jednom mestu, dolaze sve potrebne veze od potčinjenih, sadejstvjujućih, teritorijalnih i drugih komandi, jedinica i delova, ustanova i objekata na teritoriji, zatim sve veze sa organima vlastite komande i elementima komandnog mesta (PKM, RKM).

*Pri ovakvoj njegovoj definiciji i ulozi, koji su osnovni zadaci operativnih centara u ratu?*

Osnovna njihova uloga je u ratu, mada mogu da postoje i u miru (o čemu ćemo kasnije). Glavni zadaci operativnog centra, prema dosadašnjim iskustvima, mogli bi biti sledeći:

— Operativni centar neprekidno prima i prikuplja informacije o situaciji na bojištu, i to: o pokretima, dejstvima i drugim aktivnostima vlastitih jedinica i stanju i aktuelnim problemima njihove borbene sposobnosti i upotrebljivosti; o lokaciji, aktivnostima i stanju (naoružanju, borbenim mogućnostima) neprijateljskih snaga na bojištu i u dubini koje mogu ispoljiti uticaj i dejstva prema vlastitim snagama, kao i o stanju i promenama na teritoriji, o veštačkim i prirodnim (geografskim), meteorološkim, radiološkim i drugim uslovima za izvršenje borbenih zadataka.

— U operativnom centru se vrši obrada ovih informacija i neophodna procena i prikazivanje (oblikovanje i izlaganje) tekuće situacije, po pravcima ili zonama dejstva.

— Operativni centar pruža informacije komandantu, načelniku štaba i organima komande i elementima komandnog mesta (PKM, RKM) o situaciji, promenama i događajima na bojištu i predlaže ili inicira donošenje odluka, izdavanje naređenja ili drugih mera intervencije u okviru izvršenja tekućih zadataka.



— Operativni centar prenosi odluke, naređenja, uputstva, obaveštenja i druge komandne informacije potčinjenim komandama i jedinicama, sadejstvjućim ili susednim jedinicama, kao i ustanovama na terenu, a koje su od interesa za njihov rad i aktivnosti.

Operativni centar se organizuje i funkcioniše prema potrebama svoje komande, za čiji račun i obavlja najveći deo svojih poslova, a samo deo obaveza ima prema operativnom centru pretpostavljene i potčinjenih komandi. Zbog toga on može da vrši, osim navedenih osnovnih zadataka, a u skladu sa specifičnim zadacima komande, na zahtev komandanta i načelnika štaba i druge poslove koji se odnose na praćenje situacije i komandovanje tekućim aktivnostima potčinjenih jedinica.

*Nije li operativni centar, u stvari, štab u štabu i ne duplira li on rad organa štaba, prisvajajući sebi ujedno pravo na komandovanje — tu isključivu kompetenciju komandanta i načelnika štaba?*

Operativni centar je, u stvari, stalni servis komandanta, načelnika štaba i svih organa štaba za informisanje, praćenje situacije i komandovanje. Operativni centar uveliko oslobađa organe štaba mnogih rutinskih i tehničkih poslova oko prikupljanja, delimično i obrade informacija i kompletiranja situacije i omogućuje ovim organima, s jedne strane, uključivanje u zajednički rad i nastup komande na procenama, pripremi i donošenju odluka i uopšte na komandovanju tekućim dejstvima, a, s druge strane, dublji i studiozniji rad na svojoj nadležnoj problematici. Tu nema nikakvog dupliranja poslova, već se radi o povezanim i studioznijem radu komande.

Uloga operativnog centra u komandovanju jedinicama u borbi može biti veća ili manja, što zavisi od povremene ili češće prisutnosti komandanta, načelnika štaba i načelnika organa štaba u operativnom centru, odnosno od metoda rada komandanta i načelnika štaba, kao i od opštih uslova rada i operativne situacije. Operativni centar ne preuzima kompetencije komandovanja od komandanta i načelnika štaba, on je samo njihov organ za komandovanje, koji radi neprekidno — na principu servisa, a oni ga koriste kada to nađu za potrebno. U svakom slučaju, operativni centar je mesto odakle je najpogodnije komandovanje tekućim dejstvima, jer se tu nalaze sve potrebne veze i neprekidno se stiču i obrađuju kompletni podaci o situaciji.

Komandant i načelnik štaba, kao i načelnici ili predstavnici organa štaba, koriste operativni centar za neposredno rukovođenje jedinicama u tekućim dejstvima. U najvišim komandama se u operativnom centru vrše obično jedanput dnevno (uveče i ujutro), a u nižim komandama po potrebi i češće, celovitije procene situacije po pravcima (po zonama dejstva, po vojištima ili na ratištu u celini) i

donose odluke, izdaju naređenja ili preduzimaju druge mere intervencije na osnovu raspoloživih, prikazanih i stalno priticajućih informacija o situaciji. Pri tome sastav operativnog centra referiše o situaciji, a može da iznosi i pojedine procene trenutnog stanja i da daje predloge hitnih mera. Načelnici ili predstavnici organa štaba, prema svojim nadležnostima, iznose procene i daju predloge odluka, naređenja i drugih mera intervencije, a komandant (ili načelnik štaba u okviru opštih odluka komandanta) donosi odluke o merama koje treba preduzeti u okviru rukovođenja tekućim dejstvima.

Podacima, proračunima i prikazima situacije u operativnom centru najčešće se koristi operativni organ komande, a i rodovski i drugi organi za svoj rad na procenama, predlozima odluka i naređenja. Operativni i drugi organi komande koriste na svojim radnim mestima, a i u radnim timovima koji se prema potrebi formiraju u štabu, uz ostale podatke kojima raspolažu u okviru svojih nadležnosti i dužnosti, i podatke iz operativnog centra o tekućoj situaciji, što im je potrebno za rad na detaljnijim studijama, na planiranju narednih operacija i za rukovođenje jedinicama u celini (razvoj i izgradnja jedinica, studija i korišćenje borbenih iskustava itd.).

*Šta je osnovno u organizaciji, tehnologiji rada i tehničkom opremanju operativnog centra u komandnim strukturama KoV-a?*

Organizacija i tehnologija rada operativnog centra u zavisnosti je od stepena komande, vrste komandnog mesta, od zadataka komande i uslova smeštaja i rada. U stacionarnim uslovima organizacija rada i tehnička oprema su razvijeniji, dok se kod rada u pokretu ovo svodi na uslove i mogućnosti koje pružaju raspoloživa štabna kola, a kod improvizovanog smeštaja — na uslove štabnih šatora ili nena-menskih objekata na terenu. Organizaciju, tehnologiju rada i opremu operativnog centra treba unapred pripremati i prilagođavati za sve ove uslove, sa osnovnim ciljem da se obezbedi permanentno funkcionisanje operativnog centra na njegovim glavnim zadacima.

S obzirom na to da operativni centar radi neprekidno, on se obično deli na kompletne smene kojima rukovode načelnici smena (ujedno obično zamenici — pomoćnici načelnika operativnog centra). Načelnike smena, ukoliko nisu predviđeni formacijom, određuje načelnik štaba ili načelnik operativnog odeljenja iz formacijskog sastava operativnog centra ili iz sastava organa štaba (obično operativnog organa). Načelnik operativnog centra odgovoran je za izvršavanje zadataka operativnog centra i on usmerava i organizuje njegov rad. Potčinjen je prema varijanti rešenja: načelniku štaba ili načelniku operativnog odeljenja.



Operativni centar više komande povezan je stalno sa komandama potčinjenih, sadejstvjućih i drugih jedinica i delova (sa njihovim operativnim centrima ako postoje) radi neprekidne razmene informacija. Na taj način operativni centar obezbeđuje stalan sistem protoka i obrade informacija — neophodnih za praćenje situacije i komandovanje tekućim dejstvima. Najveći broj ovih informacija u vertikalnom protoku, od nižih komandi ka višim i obratno, ide preko operativnih centara.

Sastav operativnog centra može da se organizuje u grupe (odeljke, referente) koje rade u smenama, kao na primer: grupe za operativno-taktičke pravce ili vojišta, vidovske ili rodovske grupe prema potrebi), grupe za prikaz celokupne situacije, za izveštavanje operativnog centra pretpostavljene komande, grupa za podatke o stanju jedinica, računska grupa i druge. Broj i vrsta grupa, broj oficira i tehničkog osoblja, podela uloga i zadataka i način rada u unutrašnjoj organizaciji operativnog centra određuju se prema potrebama, zadacima jedinica, iskustvima i drugim uslovima. Važno je precizno razraditi osnovnu (početnu) organizaciju rada, koju će praksa i iskustva svakako menjati i dopunjavati.

Osnovne funkcije operativnog centra obavljaju se u operativnoj sali operativnog centra, gde dolaze i registruju se sve osnovne informacije o situaciji, koje se obrađuju i unose (izlažu, pokazuju) na radnim kartama po pravcima, zonama dejstva (vojištima). Tu su karte, šeme, pregledi, tabelarnici na panoima ili radnim (situacionim) stolovima na kojima se vodi situacija.

U posebnom delu operativne sale ili u susednoj prostoriji vodi se situacija u vazduhu, odnosno vazduhoplovna dejstva i raspored snaga RV i PVO (Centar PVO), a na isti način po potrebi i situacija na moru i obalskom području.

Na posebnim pregledima i kartama vodi se radiološka i hemijska situacija i vrše potrebni proračuni. U operativnoj sali su i podaci o stanju i promenama na teritoriji, o infrastrukturi objekata i prirodnim preprekama i drugim geografskim objektima. Na posebnim pregledima i kartama vodi se meteorološka, astronomska i vremenska situacija, služba tačnog vremena, itd.

U operativnoj sali (u jednom njenom delu) ili u susednoj prostoriji smešta se računski centar (računsko-informativni centar). Tu se stiču podaci o stanju, popunjenosti, gubicima, jačini i naoružanju vlastitih i neprijateljskih jedinica, kao i drugi potrebni (brojni) podaci i vrše proračuni o odnosu snaga, borbenim mogućnostima jedinica, kao i drugi proračuni neophodni za rad operativnog centra i štaba (na proceni situacije, razradi predloga odluka i naređenja).

Ovaj deo operativnog centra snabdeven je računskim mašinama i uređajima i povezan je sa odgovarajućim organima komande i elementima komandnog mesta (PKM) radi razmene podataka.

Operativna sala i njeni delovi uređuju se tako da se obezbedi miran i efikasan rad ličnog sastava operativnog centra, kao i komandanta, načelnika štaba i načelnika ili predstavnika organa štaba kada dođu u operativni centar radi praćenja tekućih dejstava i rukovođenja njima. Neke operativne sale, naročito na stacionarnim komandnim mestima, uređuju se na dva visinska nivoa ili uporedna odeljenja, pri čemu u jednom (donjem) odeljenju radi stalni sastav operativnog centra, računski centar i drugi pripadajući delovi, a na drugom (gornjem nivou) mogu istovremeno raditi predstavnici organa štaba. Tu su predviđena i radna mesta za komandanta, načelnika štaba, kao i za pojedine radne timove sastavljene od predstavnika tih organa. Vizuelna i glasna veza (ozvučenje) između ova dva odeljenja (nivoa prostorija) operativnog centra treba da omogući prisutnim rukovodiocima (u gornjim prostorijama) neposredno korišćenje svih informacija, radnih karata situacije, pregleda i proračuna kojima raspolaže operativni centar.

U posebnim prostorijama, zavisno od opšte strukture i organizacije komande, smešteni su ostali delovi operativnog centra: kancelarije sa ljudstvom i uređajima za izradu, umnožavanje i ekspediciju radnih i borbenih dokumenata, prostorije za smeštaj ljudstva koje opslužuje pripadajuću tehniku, itd.

Uz operativni centar se obično smeštaju i istureni delovi centra veze za opsluživanje operativnog centra i štaba, kao što su: odeljenje teleprinteru (šifroteleprinteru), odeljenje za šifru, tajno komandovanje trupama, deo predajnog radio-centra, telegrafsko-telefonska centrala, odeljenje kurira i dr.

U najvišim komandama se, prema potrebi, u blizini operativnog centra organizuje i uređuje ratna sala operativnog centra, koja služi za informisanje organa štaba, komande, posetilaca i gostiju o situaciji na bojištu. U njoj se izlažu karte situacije, pregledi, tabelarnici i drugi podaci o situaciji koji se prenose (predaju) iz operativne sale (u obimu koji se odredi). Ratna sala ujedno služi za sastanke štaba (kolegija, radnih timova), za sastanke sa potčinjenim (sadejstvjućim) komandama ili predstavnicima njihovih štabova. Na ovim sastancima ili savetovanjima učesnicima je prisutna (izložena) situacija na bojištu i drugi podaci koji se za pojedine sastanke mogu i posebno pripremiti. Operativni centri najviših komandi mogu uređivati (opsluživati) podacima o situaciji i više ovakvih sala sa sličnom namenom.



Tehnička sredstva koja se upotrebljavaju u operativnom centru su raznovrsna, u stalnom su razvoju i zavise od opšte opremljenosti sistema komandovanja i dostignutog stepena mehanizacije i automatizacije poslova i procesa komandovanja. Mogu se podeliti na sredstva veze i šifre, sredstva za obradu informacija i taktičko-operativne proračune, za prikazivanje situacije i prenošenje podataka u unutrašnjem sistemu informisanja komande, sredstva za obradu i umnožavanje dokumenata, tu su komandno-štabna vozila i šatori, kao i ostala sredstva opreme za život i rad ličnog sastava.

Sredstva veze i šifre su najvažnija za uspešno funkcionisanje operativnog centra, te u svakom slučaju imaju apsolutni prioritet u opremanju i razvoju opreme operativnog centra. Ova sredstva moraju da osiguraju neprekidan i bezbedan vertikalni protok informacija među komandama svih stepena i sistem unutrašnjeg informisanja komande, u čemu operativni centri igraju značajnu ulogu. Tu su različita radio-sredstva, radio-relejna, žična, pokretna i signalna sredstva i uređaji za šifrovanje teksta i govora i tajno komandovanje trupama.

Sredstva za obradu informacija i taktičko-operativne proračune treba da ubrzaju i olakšaju rad operativnog centra. Ona obuhvataju različitu računsku tehniku, radne karte situacije, tabelarnike i druga sredstva. U sredstva za prikazivanje situacije i informisanje organa komande spadaju: karte situacije različitih razmera, panoi, tabele, situacioni stolovi, sredstva za primenu dija i mikroprojekcije, grafo-skopi i druga. Samo u operativnom centru najviše strategijske komande, i to isključivo u stacionarnim, namenski građenim objektima, koriste se i razni elektronski sistemi: televizija zatvorenog kruga, terminali (pristupi u elektronske računске mašine) i drugi. Sredstva za obradu i umnožavanje dokumenata treba da ubrzaju obradu tekstualne i grafičke radne i borbene dokumentacije. Tu spadaju različita administrativna tehnika, uređaji za registrovanje zvuka (dikta-foni, magnetofoni), razni pisaci strojevi, sredstva za kopiranje (foto, dija, mikrofilmovanje), štamparije, kompleti za crtanje, kancelarijski materijal i drugo.

Različiti tipovi komandno-štabnih kola, štabnih šatora i ostala pripadajuća oprema namenjeni su za rad operativnog centra, kao i celokupne komande u pokretnim uslovima i prilikom improvizovanog smeštaja na terenu. U ostalu opremu za život i rad operativnog centra i štaba u celini spadaju sredstva za osvetljenje, ozvučenje, uzbunjivanje komande, jedinica i starešina i druga.

Dosadašnja praksa je pokazala više primera dobre organizacije i veoma korisne inicijative i snalažljivosti komandi na uređenju i

materijalnom opremanju operativnih centara. Pri tome je neophodno voditi računa o prioritetima i realnim materijalnim mogućnostima, te ne nabavljati televizijske sisteme i sličnu skupu i neefikasnu tehniku.

*Da li su operativni centri u komandnim strukturama KoV-a potrebni u miru, gde i sa kakvom ulogom i zadacima?*

I u savremenim mirnodopskim uslovima postavljaju se pred sve komande i jedinice veoma strogi zahtevi u pogledu postizanja i održavanja visokog stepena borbene sposobnosti i gotovosti za brzo i efikasno izvršavanje borbenih zadataka. Posebno je neophodna stalna gotovost i neprekidnost komandovanja, koja u svakom trenutku može da obezbedi brzu i efikasnu upotrebu jedinica. Zbog toga su operativni centri neophodni i u miru, i to samo u najvišim komandama. Takav operativni centar je kadrovsko i tehničko jezgro ratnog operativnog centra sa sledećom osnovnom ulogom i zadacima:

neprekidnim radom u smenama, ili po sistemu dežurstva, mirnodopski operativni centar je najviši dežurni organ koji omogućuje neprekidnost komandovanja jedinicama (posebno u vanrednom vremenu) i brz prelazak na ratnu organizaciju komandovanja — obezbeđujući momentalnu gotovost jedinica za borbenu upotrebu, ili za druge hitne potrebe (teške elementarne nepogode, katastrofalni udesi i sl.);

operativni centar u miru obezbeđuje stalnu momentalnu gotovost u slučajevima uzbune, stavljanje komandi i jedinica u određene stepene pripravnosti, prenošenje naređenja i uputstava za određene hitne aktivnosti komandi, jedinica i njihovih delova ili pojedinih starešina;

operativni centar neprekidno prati situaciju, događaje i promene kod grupacija stranih oružanih snaga koje mogu ispoljiti dejstvo na bojištu, kao i na teritoriji, tj. događaje i promene koji mogu imati znatnijeg uticaja na stanje vlastitih jedinica ili izazvati upotrebu jedinica (elementarne nepogode, katastrofalni udesi, infiltracije neprijateljskih grupa ili jedinica i sl.);

operativni centar takođe prati aktivnosti, događaje i promene u vlastitim jedinicama, koje su od posebnog interesa za komandu i vodi osnovne podatke i sve bitnije promene u lokaciji i stanju borbene spremnosti potčinjenih komandi i jedinica (neophodna operativna evidencija, dovoljna za realnu i efikasnu upotrebu jedinica);

o situaciji i svim važnijim događajima i promenama operativni centar informiše komandanta, načelnika štaba i ostale odgovorne rukovodioce i organe komande (povremeni, periodični izveštaji, pregledi, kratke uporedne analize);



operativni centar stalno priprema (razvija) i uvežbava svoju ratnu organizaciju i tehničku opremu, obezbeđujući vlastitu spremnost za prelazak na ratnu funkciju i zadatke, posebno u zategnutoj vojnopolitičkoj situaciji ili prilikom manevara, većih vežbi ili komandno-štabnih ratnih igara, kada se popunjava do punog ratnog sastava i svoj rad praktično uvežbava i uigrava u približno ratnim uslovima.

Operativni centar u mirnodopskim uslovima treba da raspolaže punom ratnom tehničkom opremljenošću, koju stalno razvija i usavršava. On takođe predstavlja organizaciono i tehničko jezgro za brzo okupljanje i formiranje komande po njenoj ratnoj organizaciji. Radi toga operativni centar raspolaže osnovnom dokumentacijom i podacima potrebnim komandi za njen brz prelazak na ratne funkcije. Ujedno, on priprema i održava organizacionu i tehničku spremnost raspoloživih sredstava za rad u pokretnim i improvizovanim uslovima na terenu (komandno-štabna kola i pripadajuća oprema).

U pogledu organizacije i tehnologije rada, kao i ostalih pitanja, mirnodopski operativni centar postavlja se isto (ili slično) kao i operativni centar u ratu.

U nižim komandama združenih jedinica, u kojima u miru nema formacijskog operativnog centra, priprema se organizaciono i tehničko jezgro za rad operativnog centra u ratu, odnosno za timski rad dela sastava komande radi praćenja tekućih dejstava, stanja i problema u jedinicama i na teritoriji. To se postiže dovođenjem na odgovarajuće mesto svih veza neophodnih za komandovanje i praćenje stanja i problema u jedinicama i na teritoriji, razvijanjem (tehničkih) sistema uzbunjivanja jedinica i starešina, koncentrisanjem i obradom operativne evidencije o stanju i problemima jedinica i na teritoriji, neprekidnim operativnim dežurstvom u ovoj prostoriji i pripremanjem i uvežbavanjem rada u ratnim (pokretnim i improvizovanim) uslovima.

*Da li je onim što je do sada izneto u članku data celovita koncepcija operativnih centara u KoV-u i od kakvog je uticaja na rad komandi u celini?*

U dosadašnjem izlaganju ponuđena je jedna od mogućnih koncepcija operativnih centara u KoV-u, izrađena na osnovu dužih razmatranja i studije dosadašnjih različitih iskustava i projiciranja dela bogatog iskustva operativnih centara RV, PVO i RM na potrebe i uslove KoV-a. Izrada koncepcije operativnih centara u KoV-u stvar je detaljnije obrade centara na svakom komandnom nivou, ili po pojedinim posebnim pitanjima njihove organizacije i rada, što mogu dati samo buduće rasprave, praksa i iskustva u komandama.

Već i po ovim osnovnim, polaznim postavkama vidi se da će biti korisna rasprava, pa i polemika, koja može učvrstiti, razviti i dalje doraditi ovu koncepciju ili je menjati u detaljima, pa i u njenim osnovnim postavkama. Ovo je ujedno i poziv autorima koji poznaju ovu problematiku na konstruktivnu raspravu radi iznalaženja najboljih konceptijskih opredeljenja o potrebi, mestu i ulozi, zadacima, organizaciji, tehnologiji rada i tehničkom opremanju operativnih centara u komandnim strukturama KoV-a.

Celokupna ova koncepcija uloge i zadataka operativnih centara u KoV-u, u stvari, deo je šire koncepcije novog, kvalitetnijeg i savremenijeg organizovanja komandi za njihov rad u ratu.

Bez obzira kako se operativni centar formira — kao kompletan formacijski organ komande, ili samo kao organizaciono, kadrovsko i tehničko jezgro, ili se pak organizuje isključivo od dela sastava komande — on je elemenat koji uslovljava novo, odgovarajuće organizovanje komande za njen rad. Po mom mišljenju, to će sa operativnim centrima biti bolje, efikasnije i savremenije rešenje; ovo poslednje u smislu bolje prilagođenosti savremenim uslovima komandovanja.

Prihvatanje i opredeljenje za operativne centre, ma kakve vrste njihove organizacije, u komandnim strukturama KoV-a u stvari je prihvatanje nove organizacije rada komande, nešto drugačije od dosadašnje »klasične«, koja se zasniva isključivo i strogo na formacijskoj organizacionoj strukturi. Nemoguće je i po mom mišljenju nespojivo: operativni centri i stari način i organizacija rada komande, stara shvatanja metoda prikupljanja i obrade podataka, praćenja situacije i rukovođenja tekućim dejstvima.

*Šta je osnovno u novom radnom organizovanju komandi, koje, kao što se vidi, inicira prihvatanje operativnih centara?*

Sa strukturalne, organizacijske tačke gledišta to je timski rad organa komande. Stalni tim je sam operativni centar, organizovan od ljudi svih potrebnih specijalnosti i kombinovanih tehničkih sredstava za rad, na principu servisa, za praćenje i komandovanje tekućim dejstvima. Permanentno postojanje ovog tima uslovljava i nešto drugačije postavljanje ostalih organa štaba; oni u prvom redu treba da koriste radne rezultate operativnog centra u radu na svojim zadacima, koji u osnovi ostaju nepromenjeni. Po potrebi i povremeno organi komande formiraju timove za rad na pojedinim problemima i krupnim zadacima.

Sa gledišta sadržine i podele uloga u komandi usvajanje operativnih centara omogućuje ovoj, s jedne strane, efikasnije, neprekidno i svestrano praćenje situacije i permanentno usmeravanje te-



kućih dejstava, što komanda vrši preko operativnog centra, a, s druge strane, analitički i studijski rad na rukovođenju pripadajućim oružanim snagama u celini. Taj analitički rad, koji se mora obavljati naporedo sa stalnim praćenjem situacije i svakodnevnim i stalnim usmeravanjem tekućih dejstava, sastoji se: u studijskom planiranju budućih operacija i dejstava, u radu na daljem razvoju svojih oružanih snaga i oružane borbe, analizi uzroka postojećeg stanja OS i rezultata oružane borbe, studiji i korišćenju ratnih (borbenih) iskustava, razvoju taktike i operatike i primeni novih, efikasnijih taktičkih i drugih postupaka itd. Ovaj ogroman i u ratnim uslovima često vrlo hitan, naporan i sudbonosno važan rad obavljaju organi komande, uglavnom u okviru svojih funkcionalnih nadležnosti i dužnosti ili se on obavlja, povremeno, u radnim timovima. Operativni centar omogućava komandi i svim njenim organima ponaosob uspešniji rad i na jednom i na drugom zadatku (posebno na prvom) preuzimanjem dela rutinskih i tehničkih poslova oko prikupljanja, klasifikacije i obrade informacija, formiranja i praćenja tekuće situacije u celini, obezbeđenja blagovremenog, svestranog i, pre svega, neprekidnog usmeravanja tih dejstava. Podaci operativnog centra, pored podataka koje organi komande sami imaju u okviru svojih dužnosti i nadležnosti, takođe su dragocen materijal za drugi deo rada, tj. za opšte studijsko rukovođenje svojim oružanim snagama.

Ukoliko se radi o višim (strategijsko-operativnim) komandama, utoliko je ova podela rada izrazitija. Analitički, studijski poslovi su u tom slučaju složeniji i presudniji za perspektivu rata i oružane borbe, a i stalno praćenje i usmeravanje tekuće situacije je opsežnije i složenije. U ovim slučajevima je i uloga operativnog centra potrebna i izrazitija jer on treba da omogući organima komande, s jedne strane, lakši i brži uticaj na tok tekućih dejstava a, s druge strane, studiozniji rad na značajnijim problemima rukovođenja.

Idući »dole« prema nižim komandama, navedeni studijski rad se smanjuje po opsegu i dubini, a stalno komandovanje tekućim dejstvima postaje sve više osnovna uloga i sav rad komande; ovde se i uloga i potreba operativnog centra smanjuje: na operativno-taktičkom nivou dovoljan je operativni centar samo kao organizaciono i tehničko jezgro za timski rad dela sastava organa komande, sve do nižih (taktičkih) komandi, gde operativni centar — kao elemenat komandnog mesta — nije više potreban.

Nova organizacija rada komande mora da ide ukorak sa savremenim uslovima rata i oružane borbe i da u savremenim, vrlo složenim uslovima obezbedi kompletnost i efikasnost komandovanja i rukovođenja.

Svuda u savremenom svetu, u industriji i proizvodnji uopšte, u društvenim službama, u velikim organizacijama i svim složenijim aktivnostima, svuda gde se rukovodi operacijama bilo koje vrste (proizvodnim, poslovnim itd.), gde se za to rukovođenje prikuplja i obrađuje masa informacija, na osnovu čega se donose odluke i reaguje na tok zbivanja, organizuju se odgovarajući operativni centri — za određene značajnije funkcije rukovođenja. To je predmet savremene nauke o rukovođenju — kibernetike, koja svoje zakone i postavke zasniva na studiji iskustava bioloških sistema, kao što je čovečiji organizam i organizmi drugih živih bića, koji takođe imaju svojevrstne »operativne centre«. Bez ikakvog formalnog ugledanja na druge institucije, vojna organizacija ima stvarne potrebe i sve uslove za primenu dostignuća moderne nauke u rukovođenju; ona ne može probleme efikasnosti rukovođenja u savremenim uslovima rešavati bez uvida u dostignuća te nauke i njihovog korišćenja.

Sa gledišta uslova i potreba koje nameće komandovanje i rukovođenje oružanim snagama i oružanom borbom u opštenarodnoj odbrani, već i načelno razmatranje ukazuje na potrebu savremenih, razvijenih sistema. Uslovi ONOR-a, širinom angažovanja svih potencijala naroda za otpor i oružanu borbu protiv snaga agresora, zahtevaju svestrano, studiozno i efikasno rukovođenje i komandovanje. Svestranost i masovnost snaga koje se uključuju u ONO pratiće raznovrsnost i velika masa informacija, tj. faktora situacije, čija će kvalitetna i blagovremena procena i studija jedino moći da omogućiti pravilno i efikasno komandovanje. Doktrina ONO je nešto živo što će se neprekidno razvijati u svim svojim aspektima: u pogledu oblika i metoda borbe, organizacije snaga i sredstava, uticaja svih različitih faktora. To posebno zahteva studijsko i stvaralačko rukovođenje, puno kreativnosti i osetljivosti za novo, bolje i efikasnije. Ako operativni centri obezbeđuju savremenim komandama neprekidnost, svestranost i efikasnost praćenja situacije i komandovanje masovnim i složenim dejstvima i, s druge strane, olakšavaju studijsko rukovođenje svojim oružanim snagama i oružanom borbom u njenoj opštoj perspektivi, onda oni, po mom mišljenju, imaju mesta i u sistemu komandovanja u uslovima ONO, odnosno u visokim komandama u obe komponente naših oružanih snaga.

Međutim, upravo zbog doktrine ONO mi ne možemo ni operativne centre kopirati prema uzoru ili šablonu bilo koje strane armije. Oni se moraju postaviti drugačije, odnosno prema našim potrebama, na čemu je isključivo zasnovana i ovde izneta jedna od mogućnih koncepcija operativnih centara u komandnim strukturama KoV-a.

Kapetan bojnog broda  
Ljubo D. MRAOVIĆ